

ADAK RAPPORT 58

Proefsleuvenonderzoek aan de Boskant in Lichtaart

S. DELARUELLE & J. VAN DONINCK

De Archeologische dienst Antwerpse Kempen maakt deel uit van de projectvereniging Erfgoed Noorderkempen tussen de gemeenten Baarle-Hertog, Beerse, Kasterlee, Oud-Turnhout, Turnhout en Vosselaar met steun van de Vlaamse gemeenschap en de provincie Antwerpen.

Colofon

Opdrachtgever	Belco Invest NV
Project	Lichtaart-Boskant
Projectcode	11002 LIC-BOS
Type onderzoek	Prospectie met ingreep in de bodem
Vergunning nr.	2011/080
Vergunninghouder	Stephan Delaruelle
Naam site	Kasterlee-Boskant
Auteurs	Stephan Delaruelle & Jef Van Doninck
Kaarten & plannen	Stephan Delaruelle (©NGI/GIS Vlaanderen)
Foto's & tekeningen	Stephan Delaruelle
Omslagontwerp	Hanna Maes
ISBN	/

© AdAK , april 2011

Niets uit deze uitgave mag worden veeleelvoudigd en/of openbaar gemaakt door middel van druk, fotokopie, microfilm of op welke andere wijze dan ook, zonder voorafgaande schriftelijke toestemming van de Archeologische Dienst Antwerpse Kempen.

Samenvatting

Tussen 11 en 12 april 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Belco Invest NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Boskant in Lichtaart. Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de gronden, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden.

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door verkavelingswerken. Hiervoor werden in totaal zes proefsleuven aangelegd, waarvan drie parallel sleuven met ongeveer dezelfde oriëntatie als een deel van de zuidelijke perceelsgrens, ter hoogte van de fietswegel. Centraal op het plangebied bevond zich een villa met aanhorigheden, die tijdens het onderzoek werd gesloopt en in het oostelijke gedeelte lag een overdekt zwembad. Ook de centrale toegangsweg werd om praktische redenen buiten het onderzoeksgebied gehouden. In totaal kon tijdens het onderzoek 1915 m² worden bekeken van een gebied van ca. 2,5 ha. Dit komt neer op 7,5 % van het totale terrein, maar ongeveer 10 % van de beschikbare oppervlakte.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek over het grootste gedeelte van het plangebied de originele podzolbodem nog grotendeels te zijn bewaard gebleven onder een dik zandpakket. Dit pakket bleek bij nader onderzoek te bestaan uit een stuifzandrug, waarop naderhand plaggen zijn opgebracht voor het in cultuur brengen van de stuifzandrug.

Onder dit stuifzandpakket werden in verschillende sleuven twee lineaire sporen aangetroffen, die aanvankelijk als greppels werden geïnterpreteerd. Bij nader onderzoek bleek het hier evenwel om restanten van oude zandwegen te gaan, waarbij de karresporen de weg hadden uitgesleten in de originele bodem, waardoor deze na afdekking als een bodemspoor was bewaard. Opmerkelijk was dat vermoedelijk de oudste weg in onbruik was geraakt door de overstuiving, waarna een nieuwe weg is gevormd net aan de rand van de stuifzandrug. Op basis van een scherp Rijnlands aardewerk lijkt een datering in de vroege middeleeuwen aannemelijk voor de oudste weg.

Verder werden geen archeologische sporen aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande verkaveling.

Inhoudsopgave

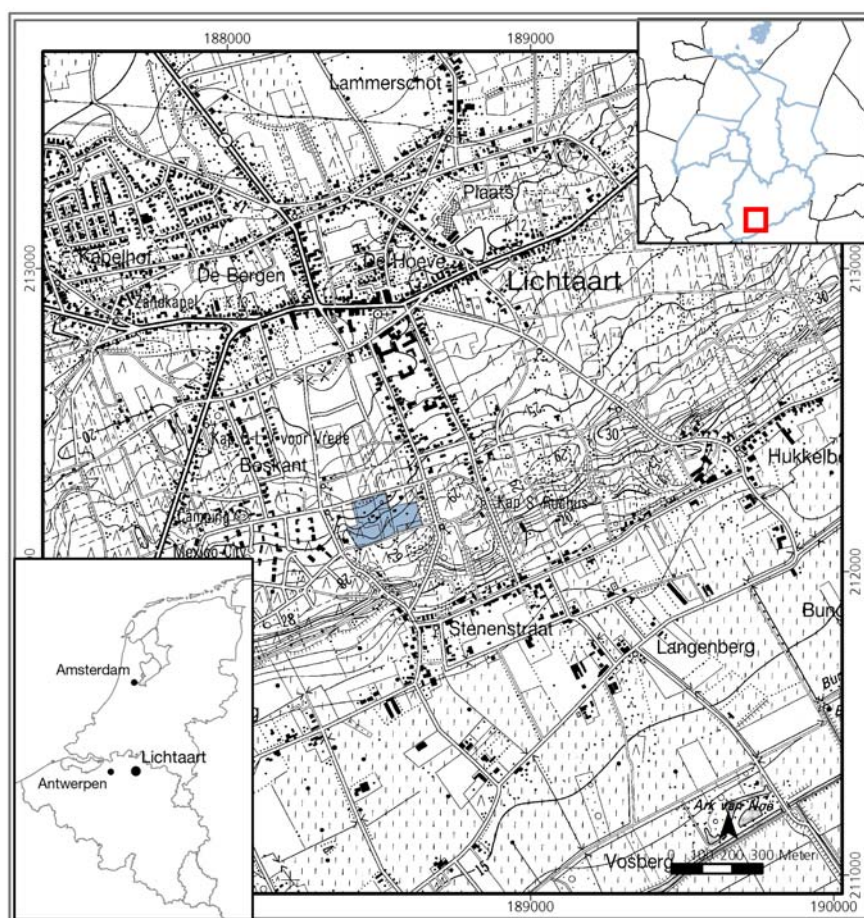
1	Inleiding	7
2	Landschappelijk kader	8
2.1	Geologie en geomorfologie	8
2.2	Bodemkunde	8
3	Historisch en archeologisch kader.....	11
3.1	Historisch kader	11
3.2	Archeologisch kader.....	11
4	Onderzoeksstrategie.....	12
5	Resultaten	14
6	Conclusie en aanbevelingen.....	17
6.1	Conclusie	17
6.2	Aanbevelingen	17
	Literatuur	17
	Lijst van afbeeldingen	18
	Lijst van bijlagen.....	18

1 Inleiding

Tussen 11 en 12 april 2011 werd door de Archeologische dienst Antwerpse Kempen (AdAK) in opdracht van Belco Invest NV een archeologische prospectie met ingreep in de bodem uitgevoerd aan de Boskant in Lichtaart, kadastraal gekend als (Afd 2), Sie C, 380B, 380H en 391A.

Aanleiding voor het onderzoek is de geplande verkaveling van de gronden, die een bedreiging vormt voor eventuele archeologische resten die zich hier nog in de bodem kunnen bevinden

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Boskant in Lichtaart

Het veldteam bestond uit Stephan Delaruelle en Jef Van Doninck (AdAK). Het graafwerk werd uitgevoerd door de firma Porto Carrero uit Ravels

Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek

2 Landschappelijk kader

2.1 Geologie en geomorfologie

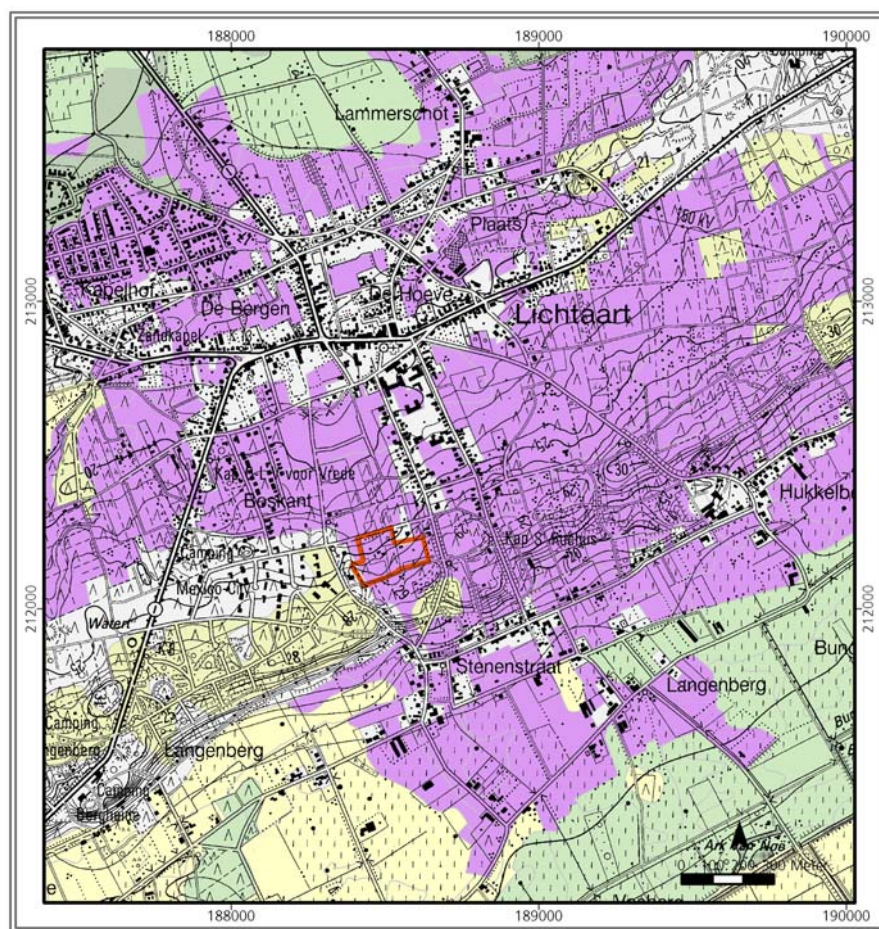
Het plangebied bevindt zich op de top van de Kempische heuvelrug. Dit is een noordoost-zuidwestelijk gerichte heuvelrug, die zich uitstrekt van Kasterlee, Lichtaart tot Herentals. Deze is ontstaan doordat de limonietzandsteenbanken die zich gevormd hebben in de Tertiaire Zanden van Poederlee (overgang tussen de Formatie van Kasterlee en Lillo) een grotere erosiebestendigheid hadden. Tijdens het midden-pleistoceen schuurde het beginnend Netestelsel hier het teriair zandsediment uit, waardoor zandsteenbanken bloot kwamen te liggen. Op de zandsteenbanken zijn tijdens het laat-glaciaal door de wind oude continentale duinenvelden afgezet, waardoor deze tot 35 m boven de zeespiegel uitkomen. (Vandenbussche et al. 2004)

2.2 Bodemkunde

De bodems ter hoogte van het plangebied bestaan uit droge zandgronden, die gekarteerd zijn als bodems met een diepe antropogene humus A-horizont. Dat betekent dat een groot deel van het terrein vanaf de Late-Middeleeuwen is afgedekt door een plaggenlaag. Deze zijn op het veld gebracht voor het verrijken van de bodems, al dan niet na een gebruik als strooisellaag in de potstal.

Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek over het grootste gedeelte van het plangebied de originele podzolbodem nog grotendeels te zijn bewaard gebleven onder een dik zandpakket. Dit pakket bleek bij nader onderzoek te bestaan uit een stuifzandrug, waarop naderhand plaggen zijn opgebracht voor het in cultuur brengen van de stuifzandrug.

Figuur 2.2. Aanzet van het stuifzandpakket in wp 4

De dikte van de afdekkende pakketten varieerde van ca. 60 cm tot 1,3 m onder maaiveld. De dikte van het stuifzandpakket bedraagt maximaal 0,5 m. Het hoogteverschil op het terrein verschilde evenwel ongeveer 4 meter met de hoogte van de straat, zodat de stuifzandrug eerder de bestaande heuvel heeft geaccentueerd. De richting van de overstuiving was niet geheel

duidelijk, waarbij eerder vermoed wordt dat deze van de top van de heuvel afkomstig is. Uit het profiel in WP 4 kon zelfs een nog iets oudere verstuing worden opgemerkt naar de hogere terreindelen toe, maar deze was niet terug te vinden in de andere bodemprofielen. Op de meeste plaatsen was aan de bovenzijde van het stuifzandpakket de ontwikkeling van een looppniveau/cultuurlaag op te merken, mogelijk kort voor de ontwikkeling van de plaggenbodems.

Figuur 2.3. Restant van het stuifzandpakket in wp 3 met bovenin de ontwikkeling van een cultuurlaag en een plaggendeck

De plaggenbodem ter plaatse was goed ontwikkeld en vermoedelijk in een paar fasen opgebracht. Per fase lijkt wel een pakket van zo'n 40 cm in één keer te zijn opgebracht, getuige de duidelijke aftekening van de plaggen.

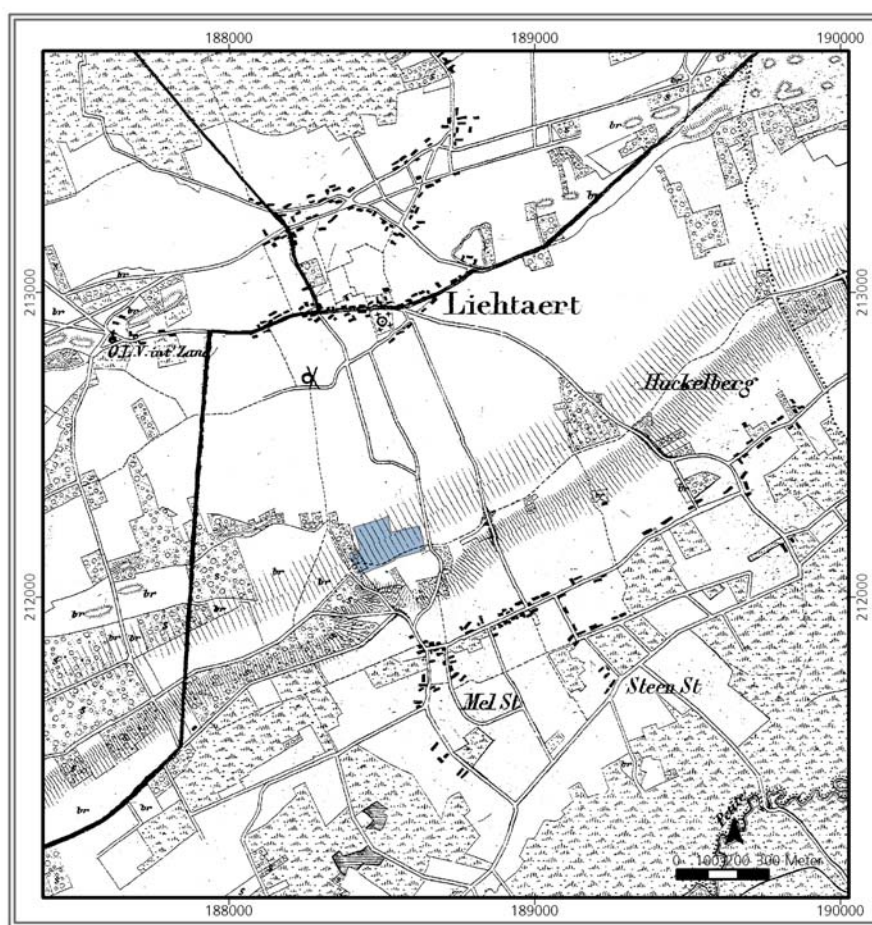
Figuur 2.4. Profiel van het esdek in werkput 5, met duidelijke aflijning van de plaggen.

3 Historisch en archeologisch kader

3.1 Historisch kader

Op de kaart van Vandermaelen wordt het plangebied gesitueerd op de top van de Kempense Heuvelrug, waarbij duidelijk een steilrand ten noorden als ten zuiden zichtbaar is. Het plangebied zelf bevindt zich op de noordelijke flank van de top, die wordt aangewezen als de Huckelberg. Ten noorden bevindt zich de kern van Lichtaart en ten zuiden de gehuchten Mel en Steen op de rand van de Netevallei.

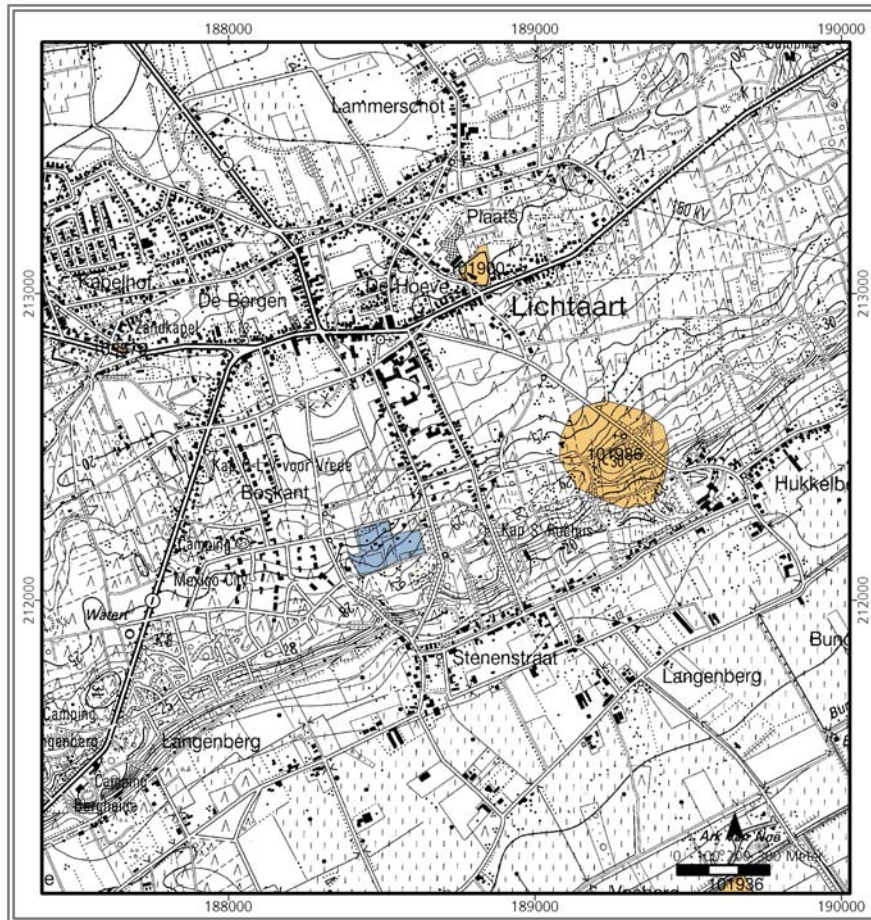

Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).

3.2 Archeologisch kader

In de omgeving van het plangebied zijn verschillende archeologische vindplaatsen of mogelijke archeologische vindplaatsen bekend. Zo bevinden zich volgens de overlevering onmiddellijk ten oosten van het plangebied mogelijke resten van een grafveld uit de metaaltijden (CAI 101986). Hier

werden volgens F. Meex (1972) “potten en gecalcineerde beenderen” gevonden.

Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied.

Daarnaast werden in de vallei van de Nete verschillende vondsten gedaan die aangeven dat de donken in deze vallei reeds in de prehistorie bewoond waren (CAI 101936).

4 Onderzoeksstrategie

Doel van het onderzoek was het inventariseren en waarderen van eventuele archeologische resten die bedreigd worden door verkavelingswerken. Hiervoor werden in totaal zes proefsleuven aangelegd, waarvan drie parallel sleuven met ongeveer dezelfde oriëntatie als een deel van de zuidelijke perceelsgrens, ter hoogte van de fietswegel. Centraal op het plangebied bevond zich een villa met aanhorigheden, die tijdens het onderzoek werd gesloopt en in het oostelijke gedeelte lag een overdekt zwembad, waarvan het zand in een grote berg aan de oostkant was bijeengezet. Ook de centrale toegangsweg werd om praktische redenen buiten het onderzoeksgebied gehouden. Het terrein was volledig ontbost voor de aanvang van het

onderzoek. Ontstronken gebeurde tijdens het onderzoek met een vork op de kraan. Door de dikke afdekkende pakketten bleef de versterking evenwel beperkt.

Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het kadasterplan

Er werd getekend op watervaste polyesterfolie op schaal 1/50. De contouren van de werkputten, de vaste meetpunten en de hoogtematen werden geregistreerd door landmeter Dirk Van den Schoor in Lambert 72, waarbij zowel de contouren op vlakniveau als op het maaiveld zijn opgenomen, alsook hoogtematen om de 10 m. Het vlak en de profielen zijn fotografisch geregistreerd.

Figuur 4.2. Overzicht van het plangebied tijdens de aanleg van wp 2

5 Resultaten

Tijdens het onderzoek werden in verschillende sleuven de restanten van twee lineaire sporen aangetroffen, die aanvankelijk als greppels werden geïnterpreteerd.

Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten en de aangetroffen sporen

Spoor 1 manifesteerde zich als een pakket zuiver geel zand in de roestbruine ijzeraanrijkhshorizont en werd vastgesteld in wp 1 tot 3.

Figuur 5.2. Spoor 1 in het vlak van werkput 1

Het spoor zelf was relatief ondiep en was in oorsprong ca. 4 m breed, maar in het vlak nog maar een paar meter breed bewaard. Tijdens het opschaven van het spoor in wp 3 werd een scherp Rijnlands aardewerk met een zwarte buitenzijde gevonden aan de rand van het spoor, die vermoedelijk dateert uit de vroege middeleeuwen. Bij onderzoek van het profiel bleek het spoor in een latere fase te zijn overstoven door het stuifzandpakket, dat tevens ook de gele zandige vulling van het spoor verklaart.

Figuur 5.3. Doorsnede van spoor 1 in wp 3 met duidelijke inslijting van de bodem en afdekking door het stuifzandpakket

Spoor 2 liep min of meer parallel aan spoor 1 en was van een vergelijkbare aard. De vulling van het spoor was in de meeste sporen eerder grijs tot lichtgrijs. Alleen in wp 4 was de vulling met geel zand vergelijkbaar met die van spoor 1. Het spoor kon ook op een iets hoger niveau worden aangesneden zodat de originele breedte van ca. 4 m meer tot zijn recht komt. Zowel in wp 4 als in wp 3 kon duidelijk worden gezien dat het spoor uit meerdere parallelle greppelachtige sporen ging.

Figuur 5.4. Spoor 2 in het vlak van wp 4

Op basis van deze gegevens kunnen beide sporen geïnterpreteerd worden als mogelijke restanten van zandwegen, waarbij karren de weg hebben uitgesleten in de originele bodem, waardoor deze na afdekking als een bodemspoor zijn bewaard. Deze weg sloot waarschijnlijk aan bij het zandpad dat tot op heden over de top van de Hukkelbergen loopt.

Figuur 5.5. Spoor 2 in het vlak van werkput 2

Mogelijk is spoor 1 de oudste weg, daterend uit de vroege middeleeuwen, maar is deze door de overstuiving verdwenen. Hierna heeft men vermoedelijk een omweg gemaakt langs de stuifduin, waardoor een nieuwe weg, spoor 2, is gevormd. Spoor 2 leverde geen vondsten op zodat het niet duidelijk is wanneer de overstuiving plaatsvond. Vast staat dat de weg in de late middeleeuwen reeds was verdwenen, toen is getracht om het gebied in cultuur te brengen en/of om verdere verstuivingen tegen te houden.

6 Conclusie en aanbevelingen

6.1 Conclusie

In het kader van de geplande verkaveling aan de Boskant in Lichtaart werden in totaal 6 proefsleuven aangelegd waarbij een plangebied van 2,5 ha werd bekeken. Een gedeelte kon niet worden onderzocht door de aanwezigheid van voormalige bebouwing en aangehorigheden. Er werd evenwel voldoende oppervlakte bekeken om een representatief beeld van de archeologische waarde vast te stellen.

Tijdens het proefsleuvenonderzoek bleek over het grootste gedeelte van het plangebied de originele podzolbodem nog grotendeels te zijn bewaard gebleven onder een stuifzandpakket dat later is afgedekt door een plaggenbodem. Onder dit stuifzandpakket werden in verschillende sleuven twee lineaire sporen aangetroffen, die aanvankelijk als greppels werden geïnterpreteerd. Bij nader onderzoek bleek het hier evenwel om restanten van oude zandwegen te gaan, waarbij de karresporen de weg hadden uitgesleten in de originele bodem, waardoor deze na afdekking als een bodemspoor was bewaard. Opmerkelijk was dat vermoedelijk de oudste weg in onbruik was geraakt door de overstuiving, waarna een nieuwe weg is gevormd net aan de rand van de stuifzandrug. Op basis van een scherp Rijnlands aardewerk lijkt een datering in de vroege middeleeuwen aannemelijk voor de oudste weg.

6.2 Aanbevelingen

Tijdens de prospectie met ingreep in de bodem werden naast de mogelijke restanten van oude zandwegen geen archeologische sporen aangetroffen die wijzen op menselijke aanwezigheid binnen het plangebied. Derhalve lijkt er geen aanleiding voor verder onderzoek op deze locatie. De terreinen kunnen daarom worden vrijgegeven voor de geplande verkaveling.

Literatuur

MEEX F. 1972. De Urnenveldencultuur in het gebied tussen beneden-Maas en Schelde in de IJzertijd. Onuitgegeven licentiaatsverhandeling KUL.

VANDEBUSSCHE D., BIERMANS B. & TYBERGEIN J. 2004. *Provinciaal Natuurontwikkelingsplan. Naar een natuurlijk geheel*. Provinciebestuur Antwerpen, Antwerpen.

Lijst van afbeeldingen

Figuur 1.1 Situering van het plangebied aan de Boskant in Lichtaart	7
Figuur 1.2. Sfeerfoto van het terrein bij de aanvang het onderzoek.....	8
Figuur 2.1. Profielontwikkeling van de bodems binnen en rond het plangebied. Paars: plaggenbodems, groen: klei op geringe diepte, Geel: zandgronden met A-C-profiel; grijs: stuifduin/niet gekarteerd	9
Figuur 2.2. Aanzet van het stuifzandpakket in wp 4	9
Figuur 2.3. Restant van het stuifzandpakket in wp 3 met bovenin de ontwikkeling van een cultuurlaag en een plaggendek.....	10
Figuur 2.4. Profiel van het esdek in werkput 5, met duidelijke aflijning van de plaggen.....	10
Figuur 3.1. Situering van het plangebied op de kaart van Vandermaelen (1848).....	11
Figuur 3.2. Bekende vindplaatsen uit de omgeving van het plangebied.....	12
Figuur 4.1. Overzicht van de aangelegde proefsleuven op het kadasterplan ..	13
Figuur 4.2. Overzicht van het plangebied tijdens de aanleg van wp 2	13
Figuur 5.1. Overzicht van de aangelegde werkputten en de aangetroffen sporen.....	14
Figuur 5.2. Spoor 1 in het vlak van werkput 1	14
Figuur 5.3. Doorsnede van spoor 1 in wp 3 met duidelijke inslijting van de bodem en afdekking door het stuifzandpakket	15
Figuur 5.4. Spoor 2 in het vlak van wp 4.....	15
Figuur 5.5. Spoor 2 in het vlak van werkput 2	16

Lijst van bijlagen

Bijlage 1 Sporenlijst

Bijlage 2 Vondstenlijst

<i>WP</i>	<i>Spoor</i>	<i>Vlak</i>	<i>Afmetingen vlak</i>		<i>Vorm</i>	<i>Vulling</i>	<i>Inclusies</i>	<i>Kleur</i>	<i>Interpretatie</i>	<i>Datering</i>	<i>Vondstnr.</i>
			Lengte	Breedte							
1	1	1	525	210	LIN	MGZ	-	GEBE	WEG	VME	
2	1	1	420	160	LIN	MGZ	-	GEBE	WEG	VME	
2	2	1	510	350	LIN	MGZ	-	GR	WEG	VME/HME	
3	1	1	400	150/320	LIN	MGZ	-	GEBE	WEG	VME	v 001
3	2	1	350	325	LIN	MGZ	-	GR	WEG	VME/HME	
4	2	1	370	400	LIN	MGZ	-	GEBE	WEG	VME/HME	
6	2	1	365	160	LIN	MGZ	-	GR	WEG	VME/HME	

Vondst nr.	WP	Spoor	Vlak	Vak	Profiel	Laag	Categorie	aantal	Datering	Opmerkingen
001	3	1	1			1	KER	1	VME	Rijnlands baksel; witbakkend met grove zandmagering; zwarte binnen- en buitenzijde